

«Дала пирамидаларының» ҚАДІРІНЕ ҚАШАН ЖЕТЕМІЗ?

(Басы 1-бетте)

Дәулет АСАУ

Теориялық және даладағы зерттеу жұмыстарының нәтижесінде бұл орыннан көне көшпенділер дәуірінің Тарбағатай өлкесіндегі материалдық және рухани мәдениетін сипаттайтын өнер, соғыс ісі, көркем мәдениет бойынша жаңа деректер жинақталды. Ескерткіштерді қалдырған адамдардың этникалық тиістілігі туралы мәліметтер аса құнды. Елеке сазындағы тағы бір бірегей ескерткіш — көне түркі кешені Еуразия кеңістігіндегі саусақпен санарлық қағандық, патшалық кешендер санатына кіреді. Міне, осы құнды жәдігерлердің болашақта тағдыры қалай болады екен деп алаңдап отырған жайымыз бар.

Қазір сактар қорымына уақытша күзет қойылған. Бірақ мәселе түбегейлі шешілген жоқ. Ертен күзет алынатын болса, анталап жүрген «кара археологтер» лап қойып, баға жетпес жәдігерлерді әп-сәтте үтіптеп кетуі мүмкін. Өйткені археологтер қорымның 20 шақты қорғанын ғана қазды. Қалған обалар бұзылмаған қалпында тұр. Сондықтан бұл мұраларымыз жергілікті маңыздағы ескерткіштер тізімінен республикалық маңызы бар ескерткіштер тізіміне өтіп, ерекше қорғауға алынбай, қауіп сейілер емес. Ескерткішті киелі және туристік нысанға айналдырып, ашық аспан астындағы мұражай-қорық жасауға өте ыңғайлы. Ол Мәдениет және спорт министрлігінің қарамағына беріліп, Шілікті және Берел сияқты музейлер санатына ілінсе жөн болар еді. Сарапшылар «Елеке сазы» ескерткіштері маңызы жағынан халықаралық ғылыми және мәдени ұйымның (ЮНЕСКО) қор тізімдеріне енуге әбден лайық екенін айтады.

САҚТАР ҚОРЫМЫНЫҢ БҮГІП ЖАТҚАН СЫРЫ КӨП

Жалпы, қазақдаласынан табылған қола, темір дәуіріне жататын қорымдар біршама зерттелген. Мысалы, Бесшатыр қорымы үлкенді-кішілі 31 обадан, Бесоба қорымы 12 обадан, Жуантөбе қорымы (Іле өзенінің сол жағалауы) 300 обадан, Берікқара қорымы (Тасөзен бойы) 500 төмпешіктен тұрады. Кейде обалардың диаметрі 100 метрден, биіктігі 20 метрден асады. Сондықтан да тарихшылар қауымы көне қорғандарды бейресми түрде «дала пирамидалары» деп те атай береді. Үйінді астында тас жәшік, ағаштан жасалған төртбұрышты немесе дөңгелек саркофагтар да кездеседі. Қорымдардағы ескерткіштер мен табылған

әшекей заттар, бұйымдар байырғы тұрғындардың әлеуметтік даму деңгейін, дүниетанымын, қоғамдық қатынастарын анықтауға мүмкіндік береді.

Табиғи немесе мәдени мұра ретінде танылған, сәулеті айрықша ескерткіштер мен кесенелердің, сондай-ақ қазақ халқының жадында өшпес із қалдырған тарихи және саяси оқиғалармен байланысты орындардың барлығы елімізде киелі орындар санатына жатады. Айталық, бір ғана Түркістан облысы аумағында тарихи-мәдени маңызы бар 1 300-ге жуық ескерткіш есепке алынған екен. Өкінішке қарай, мұндай өңірлік карта барлық облыстарда жасала бермейді. Алайда Қазақстанда осындай тарихи және мәдени маңызды орынның саны 25 мыңнан асады деген дерек бар.

Бүгінде ежелгі қорымдарға төніп тұрған қауіп көп. Оның ішінде «кара археологтерден» келетін залал тіпті орасан, олар қорғандарды қазып, барлық құнды бұйымдарын алып, қорымдарды ашық-шашық тастап кетеді. Мұндай келеңсіз жағдай, тіпті археологиялық зерттеу жүргізуге лицензиясы бар кейбір ұйымдардың өздерінде де кездеседі. Олар айдаладағы қорымның кайтадан қалпына келтірілгенін кім тексерер дейтін болуы керек. қорғандарды кайтадан көмбей кетуі де мүмкін. Салдарынан ашық жатқан қорғандардың ішіне мал түсіп, жазатайым оқиғалар жиі кездеседі. Сондай-ақ диқандар мен малшылар да көне ескерткіштердің қорғалуына мән бере бермейді. Қорымның үстіне мал жайып, жерін жыртып тастауы да ғажап емес. Ал енді тек табыс табуды көздеген құрылысшылар алдарынан кездескен көне ескерткіштерді жайлап-таптап, үстінен жол салып жіберуі де мүмкін. Өйткені ол туралы құзырлы органдарға хабарлайтын болса, археологиялық қазба табылған орынды айналып өтуге тура келеді және жәдігерлерге сараптама

жасату үшін уақыт кетіреді. Мұның бәрі қосымша шығын. Сондықтан құрылысшылар реті келсе, мұндай жағдайды дабыра қылмауға тырысады. Бұл жерде табиғи фактордың да кері әсерін естен шығармаған жөн. Ашық қалған қорғандарды қар мен су басып, көне ескерткіштерді мүлдем бүлдіріп тастауы ықтимал.

АШЫҚ АСПАН АСТЫНДАҒЫ МҰРАЖАЙЛАР

Қазақстанда әлі қанша «дала пирамидалары» қараусыз жатқанын, олардың жай-күйі қандай екенін тап басып ешкім айта алмайды. Өкініштісі, олардың қаншасы табиғи-климаттық әсерден мүжіліп-тозып барады, қаншасын «кара археологтер» мен жосықсыз зерттеушілер құртып-жойып жатыр, ол жағы да белгісіз. Сондай-ақ қазылып, ашық-шашық қалған қорымдардың есебіне кім жеткен?!

—Бізде әлі күнге дейін ежелгі тарихи-мәдени ескерткіштердің ортақ базасы құрылмаған. Сондай-ақ археологиялық зерттеу шараларының бір жүйеге бағынған ортақ тұжырымдамасы әзірленбеген. Әр өңірде әркім білгенінше қазы береді. Олар қазба жұмыстарынан кейін қорымның орнын қайтадан тегістеп кетті ме, қалпына келтірді ме, оны тексеріп жатқан кісі жоқ. Біз қанша дабыл қаққанымызбен, бұзылып, жойылып бара жатқан көне жәдігерлердің тізімі жасалған жоқ,— деп наразылық білдірді Ұлттық музей ғылыми-зерттеу институтының археология және этнография бөлімінің меңгерушісі Пердехан Мұсырманқұл.

Бір ғана мысал, Түркістан облысының Көрқара (Самара) қонысынан I-VI ғасырлардағы сак дәуірінің мұралары табылған. Қорым Сырдарияның жағасына таман орналасқандықтан, қазір көне ескерткіштерді өзен суы шайып жатыр. Қалай

жүйлбессін, бүгінде қорымда осыдан 10-15 жыл бұрын болған қорғандардың жартысына жуығын өзен суы ағызып әкеткен. Бірақ оған бас ауыртып жатқан министрлікті әзірше көріп отырғанымыз жоқ.

Ә.Марғұлан атындағы археология институтының бас директоры Оңғар Ақанның айтуынша, Мәдениет және спорт министрлігінде археологиялық зерттеумен айналысуға рұқсат беретін лицензиясы бар 176 серіктестік тіркелген. Бірақ олардың қазба жұмыстарын қалай жүргізіп жатқаны, қандай жәдігерлер тауып жатқаны белгісіз. Бұл ұйымдардан атқарған жұмыстары бойынша жылына ең құрығанда бір рет есеп берулері сұралып жүргенінің өзіне үш жылдың сұры болды.

— Археологиялық қазба жұмыстарын жүргізген кезде мұндай ұйымдар ғылыми әдістемеге сай жұмыс істеп жатыр ма, табылған жәдігерлерге тиісінше кешенді зерттеу жүргізе ме, біз ол жөнінен бейхабармыз. Тарихи-мәдени ескерткіштердің сақталу жауапкершілігі әкімдіктерге жүктелген, бірақ жергілікті құзырлы органға бақылау функциясы заңмен бекітіліп берілмеген, сондықтан жосықсыз компанияларды қандай да бір мәжбүрлеуге ешкімнің хакысы жоқ,— дейді Оңғар Ақан.

Археологиялық зерттеулерге тапсырысты негізінен мемлекет береді. Жеке компаниялардан ондай ұсыныстың түсуі сирек. Мемлекет жылда сол бойынша ғылыми-сараптамалық кеңес құрып, конкурс жариялайды. Бірақ конкурстық комиссия кәсіби археологтердің көпшілігінің жобасын қабылдамай тастайды. Өйткені бұл салаға бюджеттен бөлінетін қаржы мардымсыз, құны қымбат әрі біршама уақытты алатын кешенді жобалардың қаржыландырылмай қалатыны содан. Сондай-ақ жалақының аздығынан археолог болғысы келетін жастардың да қатары сиреген. Қазіргі мамандардың көпшілігінің жасы ұлғайған.

Сондай-ақ көне жәдігерді бүге-шігесіне дейін талдап, тарқатып, түбегейлі зерттеу үшін көп қаржы мен заманауи технология қажет. Қазір технологиялардың дамып кеткені сонша, қорымның топырақ құрамына қарап ол замандағы климаттың қандай болғанын, сүйек қалдықтарына қарап адамның физиологиялық белгілерінен басқа, не тамақ ішіп-жегенін де айыра алады. Ал табылған жәдігерлер арқылы сол заманның соғыс және шаруашылық бағытта қолданын технологияларын анықтап, білуге болады. Мәселен, адамның қаңқа сүйегінен оның жасын білуге болады, бұл операция 2-3 мың АҚШ доллары шамасында тұрады. Тіпті, құны 1 млн-нан 10 млн долларға дейін тұратын зерттеу де бар. Ондай зертханалар шетелдерде ғана. Мұндай қымбат жасақ-жабдық біздегі іргелі ғылыми-зерттеу институттарында да жоқ, мұндай жағдайда археологиялық жұмыстармен айналысатын басқа ұсақ серіктестіктер туралы бірдене айтудың өзі ерсі.

ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚҰРТЫП АЛЫП, ӨКІНІП ЖҰРМЕЙІК

Өркениетті мемлекеттер өздерінің мәдени құндылықтарын сақтап, оны пайдалану мәселесіне ерекше ыждағаттылықпен, үлкен құрметпен қарайды. Дамыған елдер мәдени мұрасын насихаттап, туризм индустриясын ілгерілетуге көп көңіл бөледі. Оған Скандинавия елдерінің тәжірибесі жақсы мысал. Дания соңғы жарты ғасыр бойы жыл сайын үлкенді-кішілі 400-500-ге жуық археологиялық қазба жүргізеді. Бұл елде көне мұраға ықыласпен қарау кергі қоғамның санасына терең сіңген.

Ал біздегі жағдай қалай? Әйтсе де, «археологиялық зерттеулерді кешенді жүргізу ісі бойынша Қазақстандағы жағдай Орта Азиядағы көрші елдермен салыстырғанда біршама жақсы», — дейді Оңғар Ақан. Әсіресе, соңғы жылдары ғылыми-зерттеу институттарының материалдық-техникалық базасын күшейтуге күш салып жатқан көрінеді. Биылдан бастап Білім және ғылым министрлігі жас археолог ғалымдардың жобалары бойынша бөлек конкурстар өткізе бастады. Бірақ бұл мәселенің бір жағы ғана. Өйткені бізде бұл саланың жұмысын реттеуі тиіс заңнаманың өзі жетілмеген.

— «Қазақстан Республикасының тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану туралы» заңында ескерткіштерге қатысты тек құрылыс салуды реттеу жағы қарастырылған. Құрылыс жүргізетін компаниялар, жер қойнауын пайдаланушылар жалға алған жерлерін пайдаланар алдында тарихи-мәдени сараптама жасатуға міндеттелген. Бұл жобалар мемлекеттік сараптамадан өткенде талап етіледі. Алауыл шаруашылығы жерлерін пайдалану кезінде тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау туралы бірде-бір сөз жоқ,— дейді Пердехан Мұсырманқұл.

Оны айтсақ, Қазақстанда Әкімшілік құқықбұзушылық туралы 2014 жылғы 5 шілдедегі кодекстің 447-бабына сәйкес, тарихи-мәдени мұраны бүлдірген жеке тұлғаларға — 5 айлық есептік көрсеткіш (АЕК), заңды тұлғаларға 10 АЕК айыппұл салынады. Міне, баға жетпес құндылықтарды бүлдіргендерге салынатын айыппұл — осы.

...Халқымыздың әлімсақтан бергі тарихының куәсі болған ежелгі ескерткіштерімізді кешенді зерттеу және қорғап-сақтау шараларын күшейтпей, күні ертен құнды жәдігерлерімізден мүлдем айырылып қалуымыз мүмкін. Осы жерде тарихи-мәдени ескерткіштердің ұлттың генетикалық санасын оятатын қасиетін де ескере кеткен жөн. Сол себепті аспан астында сайрап жатқан қазынанан тоналуына жол бермес үшін ұрылар мен қаскөйлерге қолданытын жазаны әкімшілік құқықбұзушылықтан ауып, қылмыстық құқықбұзушылыққа алып-ыстырылуын қалайтындар аз емес. Әйтпегенде, орны толмас өкінішке ұрынарымыз сөзсіз.

«Транзит-ИМ» ЖШС (бұдан әрі — Серіктестік) 2022 жылғы 5 қантарда сағат 10.00-де Нұр-Сұлтан қаласы, Сарыарқа ауданы, Нұрғиса Тілендиев даңғылы, 4/3, 25-каб. мекенжайы бойынша «Кірме жолдың шекарасы» белгісінен бастап №431 бұрмаға дейін, жалпы ұзындығы 182,3 метр «Қосылу» теміржол кіреберіс жолын сату бойынша тендер өткізетінін хабарлайды. Солтүстік Қазақстан облысы, Ғ. Мүсірепов атындағы ауданы, Новоишимское ауылы (бұдан әрі — Нысан) мекенжайы бойынша орналасқан, бастапқы сату бағасы КҚС-сыз 2 500 000 теңге.

Тендер шарттары мыналарды қоспағандағы шарттар болады:

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Табиғи монополияларды реттеу және бәсекелестікті қорғау комитетінің Нұр-Сұлтан қаласы бойынша департаментінің Серіктестік үшін белгіленген тарифтерден асуы;

тұтынушылармен жасалған шарттарды бұзу; ажырамас байланысқан технологиялық жүйенің бұзылуы, реттеліп көрсетілетін қызметтер көлемінің үзілуі немесе айтарлықтай төмендеуі.

Кепілді жарнаның сомасы КҚС-сыз 125 000 теңгені құрайды. Серіктестіктің есеп айырысу шотына ақша қаражатын аудару арқылы кепілдік жарнаны төлеу нысаны.

ЖСК KZ588562203107457762

«Банк ЦентрКредит» АҚ
БСК KСJBKZKX
БСН 141240002579

ТОО «Транзит-ИМ» (далее - Товарищество) объявляет о проведении тендера 5 января 2022 года в 10.00 ч., по адресу: г. Нур-Султан, р-н Сарыарқа, проспект Нұрғиса Тілендиев 4/3 кабинет №25 по реализации железнодорожного подъездного пути «Соединительного», от знака «Граница подъездного пути» до стрелочного перевода №431, общей протяженностью 182,3 метра. Расположенный по адресу: Северо-Казахстанская область, район имени Г.Мусрепова, село Новоишимское (далее — Объект), начальная цена реализации составляет 2 500 000 тенге без учета НДС.

Условиями тендера являются условия, исключение: превышение тарифов, установленных для Товарищества Департаментом Комитета по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан по городу Нур-Султан;

нарушение договоров с потребителями; нарушение неразрывно связанной технологической системы, прерывания либо существенного снижения объемов предоставляемых регулируемых услуг.

Размер гарантийного взноса составляет 125 000 тенге без учета НДС. Форма оплаты гарантийного взноса путем перечисления денежных средств на расчетный счет Товарищества.

ИИК KZ588562203107457762

АО «Банк ЦентрКредит»
БИК KСJBKZKX
БИН 141240002579

Регистрация заявок на участие в тендере производится по адресу: г. Нур-Султан, р-н Сарыарқа, проспект

Тендерге қатысуға өтінімдерді тіркеу Нұр-Сұлтан қаласы, Сарыарқа ауданы, Нұрғиса Тілендиев даңғылы, 4/3, 25-кабинет мекенжайы бойынша ақпараттық хабарлама жарияланған күннен бастап жүргізіледі және тендер басталғанға дейін 24 сағат бұрын аяқталады.

Тендердің Жөнімпазын анықтау шарттары: сату объектісіне ең жоғары бағаны қамтитын және тендер шарттарына сәйкес келетін құжаттарды және ұсынысты ұсыну.

Конкурсқа қатысушылар келесі құжаттарды ұсынуы қажет:

1. тендерге қатысуға өтініш;
2. нысанды мақсаты бойынша пайдалану кепілдігі;
3. жеке кәсіпкерлер үшін — жеке кәсіпкерді мемлекеттік тіркеу туралы куәліктің нотариалды куәландырылған көшірмесі, жеке басын куәландыратын құжат;
- занды тұлғалар үшін — жарғының, заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктің (анықтаманың) нотариалды куәландырылған көшірмелері;
4. кепілдік жарнаның төленгенін растайтын төлем құжатының көшірмесі және көшірменің түпнұсқалығын растайтын төлем құжаттарының түпнұсқасы;
5. заңды тұлғалар үшін — уәкілетті өкілге конкурсқа қатысу және Қатысушы атынан құжаттарға қол қою құқығына сенімхат, уәкілетті өкілдің жеке басын куәландыратын құжаттың нотариалды куәландырылған көшірмесі.

Байланыстағы тұлға: Ағайдаров Н.Қ +7 701 769 4229.

Нұрғиса Тілендиев, 4/3 кабинет №25 со дня публикации информационного сообщения и заканчивается за 24 часа до начала тендера.

Условия определения Победителя тендера: предоставления документов и предложения, которое содержит наивысшую цену за объект реализации и удовлетворяет условиям тендера.

Участниками тендера должны быть представлены следующие документы:

1. заявка на участие в тендер;
2. гарантия использования Объекта по его назначению;
3. индивидуальным предпринимателям — нотариально засвидетельствованная копия о государственной регистрации индивидуального предпринимателя, документа, удостоверяющего личность;
- юридическим лицам — нотариально засвидетельствованные копии устава, свидетельства (справки) о государственной регистрации (перерегистрации) юридического лица;
4. копия платежного документа, подтверждающего внесение гарантийного взноса, и подлинник платежных документов для подтверждения подлинности копии;
5. юридическим лицам — доверенность уполномоченному представителю на право участия в тендере и подписания документов от имени Участника, нотариально засвидетельствованную копию документа, удостоверяющего личность уполномоченного представителя.

Контактное лицо: Агайдаров Н.К. +7 701 769 4229.

«ҚазМұнайТеніз» ТМК ЖШС Ақтау қаласы филиалы, ҚР Экологиялық кодексі 96-бабының талаптарына сәйкес, келесідей хабарлайды:

28.01.22ж. Маңғыстау облысы Бейнеу ауданы Боранкүл селолық округі Боранкүл ауылы Мәдениет үйі мекенжайы бойынша сағат **17.00**-де жобалар бойынша ашық жиналыс түрінде қоғамдық тыңдаулар өткізіледі:

- 1) 2022-2023 жылдарға арналған Боранкөл кен орны үшін атмосфераға ластанушы заттардың шекті жол берілетін шығарындылары (ШЖШ) нормативтерінің жобасын түзету;
- 2) 2022-2023 жылдарға арналған Толқын кен орны үшін атмосфераға ластанушы заттардың шекті жол берілетін шығарындылары (ШЖШ) нормативтерінің жобасын түзету.

Карантин узартылған жағдайда бұл қоғамдық тыңдаулар Teams платформасында бейне-конференция арқылы онлайн режимінде өткізіледі.

Тыңдауларға қатысу үшін келесі сілтеме арқылы өтініз: https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_M2Q4MzUyMmItMWJhYS00NTcyLTk2M2MtNWY5MjBkMmVhZTlh%40thread.v2/0?context=%7b%22tid%22%3a%2297fbc2a1-6115-4140-9967-e48775ab6a6e%22%2c%22Oid%22%3a%227c35fa45-ac0f-47ae-9b09-97c710870c59%22%7d

Teams қосымшасы арқылы бейнеконференцбайланыс жүргізуге сілтеме қосымша жіберіледі.

Конференцияға қосылу сұрақтары бойынша 87019993949; 87011434432 телефонына хабарласуға болады.

Тапсырыс беруші — «ҚазМұнайТеніз» ТМК ЖШС Ақтау қаласындағы филиалы. тел: 200888, 200813.

Жобаны әзірлеуші — «Эко Орлеу» ЖШС, ұялы тел. 8(711) 2342815, e-mail: eco-orleu@mail.ru
Жергілікті атқарушы органның электрондық және пошталық мекенжайы: Жергілікті атқарушы орган — «Маңғыстау облысының Табиғи ресурстар және реттеу басқармасы» ММ, пошталық мекенжайы: Маңғыстау облысы, 130000, Ақтау қаласы, 14 шағынаудан, 1 ғимарат, электрондық мекенжайы: mou@manystau.gov.kz, тел: 8 /7292/ 43-10-88.

Жоба бойынша құжаттама ЕЭП сайтында орналастырылған esportal.kz. Ескертулер мен ұсыныстар келесі электрондық мекенжайлар бойынша қабылданады: e-mail: eco-orleu@mail.ru e-mail: Info1@bmgas.kz

Филиал ТОО МНХ «ҚазМунайТениз» в г.Ақтау, в соответствии с требованиями статьи 96 Экологического кодекса РК, сообщает следующее:

28.01.22 г. по адресу: Мангистауская область Бейнеуский район Боранкулский с.о село Боранкул Дом культуры, время **17.00 ч.** проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проектам:

- 1) Корректировка проекта нормативов предельно-допустимых выбросов (ПДВ) загрязняющих веществ в атмосферу для месторождения Боранколь на 2022-2023 гг.;
- 2) Корректировка проекта нормативов предельно-допустимых выбросов (ПДВ) загрязняющих веществ в атмосферу для месторождения Толкын на 2022-2023 гг..

В случае продления карантина данные общественные слушания будут проводиться в режиме онлайн посредством видеоконференции на платформе Teams.

Для участия на слушаниях пройти по ссылке: https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_M2Q4MzUyMmItMWJhYS00NTcyLTk2M2MtNWY5MjBkMmVhZTlh%40thread.v2/0?context=%7b%22tid%22%3a%2297fbc2a1-6115-4140-9967-e48775ab6a6e%22%2c%22Oid%22%3a%227c35fa45-ac0f-47ae-9b09-97c710870c59%22%7d

Ссылка на проведение видеоконференцсвязи через приложение Teams, будет направлено дополнительно.

По вопросам подключения к конференции обращаться по телефону: 87019993949; 87011434432.

Заказчик — Филиал ТОО МНХ «ҚазМунайТениз» в г.Ақтау . тел: 200888, 200813. Разработчик проекта — ТОО «Эко Орлеу», сот. тел. 8(711) 2342815, e-mail: eco-orleu@mail.ru

Электронный и почтовый адрес местного исполнительного органа: Местный исполнительный орган — ГУ «Управление природных ресурсов и регулирования Мангистауской области», почтовый адрес: Мангистауская область, 130000, город Ақтау, 14 микрорайон, 1 здание, электронный адрес: mou@manystau.gov.kz, тел: 8 /7292/ 43-10-88.

Документация по проекту размещена на сайте ЕЭП esportal.kz. Заявления и предложения принимаются по электронному адресу: e-mail: eco-orleu@mail.ru e-mail: Info1@bmgas.kz